

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Жешувський університет (Польща)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

Матеріали

II міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

11 квітня 2017 року

**Харків
ХНПУ
2017**

СПЕЦИФІКА ПОБУДОВИ ПІДРУЧНИКІВ З ПЕДАГОГІКИ ЯК ЗАСОБУ ПЕДАГОГІЧНО - ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Т. М. Собченко, м. Харків

Автором розкрито сутність понять «підручник», «навчальний посібник», показано роль та місце навчальної книги у процесі педагогічно-професійної підготовки майбутніх вчителів. Доведено, що безумовний пріоритет належить підручникам як важливому засобу педагогічно-професійної підготовки майбутніх вчителів. Визначено загальні основні вимоги до складання підручників та навчальних посібників.

Ключові слова: *підручник, навчальний посібник, навчальна книга підручники з педагогіки, педагогічно-професійна підготовка.*

The essence of concepts of “textbook” and “tutorial” has been defined in the paper. The role and place of educational books in the process of future teachers’ pedagogical training have been shown. It has been proved that the absolute priority belongs to textbooks as important means of future teachers’ pedagogical training. The main requirements for composing textbooks and tutorials have been determined.

Key words: *textbook, tutorial, educational book, textbooks on Pedagogy, pedagogical training.*

Проблема визначення та освоєння сучасного змісту освіти взагалі, вищої освіти особливо, є актуальною, як ніколи. Адже від цього залежать темпи (повільні чи прискорені) і характер (сировинно-екстенсивний чи інтенсивно-інноваційний) розвитку країни, її економіки, внутрішніх і зовнішніх суспільних відносин. З огляду на це приєднання України до Болонського процесу, інтеграція в європейські простори вищої освіти і досліджень, прийняття прогресивного Закону України «Про вищу освіту» покликані змінити національну вищу освіту і, зрозуміло, її ключові складники і чинники. А через них і людину, яка передовсім має бути особистістю інноваційного типу [3, с.4].

Розвиток сучасної педагогічної школи в Україні багатогранний процес, котрий змінює її обличчя наближаючись до рівня соціальних, політичних, педагогічних вимог епохи технічної та технологічної революцій. Серед важливих позитивних тенденцій розвитку педагогічної школи – курс на демократизацію, диверсифікацію та диференціацію освіти, гуманістичну спрямованість виховання, використання форм і методів навчання, а з ними і засобів навчання, що підвищують активність та самостійність студентів.

У сучасній структурі педагогічної освіти вчителів найважливіше місце належить озброєнню їх системою знань в галузі освіти та педагогіки, вміннями і навичками практичної діяльності, розвитку у них професійного мислення, створення потреби у неперервній самоосвіті, що є важливим чинником у формуванні загальнопредметних і предметних (галузевих) компетентностей. Педагогічна підготовка вчителів являє собою єдність теоретичного навчання, самоосвіти і оволодіння досвідом практичної діяльності.

Утім, всупереч широкого впровадження комп'ютерних технологій, аудіовізуальної техніки, книга залишається основним джерелом інформації та найважливішим засобом навчання.

Зазначимо, що історія навчальної книги є важливою і цікавою у пізнавальному відношенні частиною історії культури в цілому й історії освіти зокрема. Відомо, що вже в античному світі трактати Платона, Піфагора, Аристотеля, твори Квінтіліана, інших мислителів використовувалися в якості навчальних книг. Довгий час видавалися в одиничних примірниках, тому складали велику вартість та застосовувалися в досить обмеженій ролі самовчителів або посібників для вчителя, а не для роботи самих учнів. Лише у XVII в. Я. А. Коменський у зв'язку з розвитком друкарства поклав початок створенню теорії підручника. З тих пір накопичено чималий досвід побудови та використання навчальної літератури в освітній практиці, у тому числі й у педагогічно-професійній підготовці вчителя.

Нині проблема підручничого творення знаходить достатнє відображення у науковій та науково-методичній літературі. Значний внесок у її дослідження зробили відомі вчені В. Безпалько, В. Лозова, Н. Заков, С. Золотухіна, Д. Зуєв, В. Краєвський, І. Лернер, О. Попова, І. Прокопенко, М. Скаткін, А. Троцько, С. Шаповаленко та інші.

У сучасних умовах, у педагогічній підготовці фахівців підручник та навчальні посібники з педагогіки мають формувати мотивацію пізнавальної діяльності студента, розкривати зміст навчального матеріалу, сприяти становленню емоційно-ціннісних відносин особистості, виробленню умінь і навичок, цим самим перетворюватись з пасивного носія інформації в активну дидактичну систему.

Підручник – офіційно затверджене навчальне видання, що містить систематизований виклад навчального матеріалу і відповідає програмі дисципліни [2, с.12].

Підручник є основою методичного забезпечення навчальної дисципліни. Навколо нього формується інше методичне забезпечення. Європейська практика розрізняє підручники, орієнтовані на: початковий рівень (1-2 роки навчання); середній рівень (3-4 роки навчання); вищий рівень (магістерська підготовка).

Навчальний посібник – навчальне видання, що доповнює або частково (повністю) замінює підручник та офіційно затверджене як такий вид видання. Вони затверджуються Міністерством освіти і науки України як нормативні видання з відповідним грифом. Присвоєння грифа означає, що підручник або навчальний посібник відповідає встановленим вимогам, зокрема, змісту навчальної програми дисципліни, дотримання умов щодо обсягу, належного технічного оформлення.

Згідно із загальним вимогам до змісту та оформлення навчальних посібників та навчально-методичної літератури, при створенні підручників та навчальних посібників необхідно враховувати наступне: навчальні книги повинні мати високий науково-методичний рівень, містити необхідний довідковий апарат; підручники та навчальні посібники мають бути написані в доступній формі, навчальний матеріал має бути пов'язаний з практичними завданнями, в книзі повинні прослідковуватись тісні міжпредметні зв'язки [2].

Так, підготовка підручників і навчальних посібників з педагогіки потребує від авторів надзвичайно великої відповідальності.

По-перше, у цих навчальних книгах мають бути акумульовані ґрунтовні наукові знання з конкретних проблем, що мають сенс для розуміння гносеологічних засад розвитку певної науки і які не втратили своєї значущості для подальшого становлення відповідних наукових напрямів, а також сприяють формуванню професійних умінь і навичок майбутніх фахівців.

По-друге, у навчальних посібниках мають бути закладені основи й передумови подальшого розвитку наукових інтересів студентів.

У процесі підготовки підручників і навчальних посібників з педагогіки для ВНЗ автори мають ретельно дбати про реалізацію в них вимог основних принципів навчання: науковості, систематичності, послідовності й доступності викладу, наочності, ґрунтовності, зв'язку матеріалу з професійною діяльністю.

Також важливо в підручниках і навчальних посібниках структурувати матеріал з належним дотриманням дидактичних вимог: чітко визначати проблемні питання, які розглядаються у тій чи іншій темі, мають бути завдання для самостійної навчальної роботи студентів, список літератури, питання для самоконтролю і тощо.

Отже, узагальнюючи вище сказане, зазначимо, що попри низку проблем, пов'язаних із побудовою та використанням навчальних книг з педагогіки, безумовний пріоритет належить підручникам, як одному з джерел навчально-наукової інформації з проблем виховання і навчання, а також важливого засобу професійно-педагогічної підготовки вчителя, що має відповідати наступним вимогам: проблемний характер викладу навчального матеріалу, подання варіативної інформації; активна реалізація дослідницької функції навчально-теоретичних, навчально-методичних та навчально-практичних посібників; орієнтація читача на роботу з першоджерелом, визначення переліку оригінальних матеріалів, які підлягають обов'язковому вивченню; поєднання індуктивного та дедуктивного методів викладу навчального матеріалу; опора на яскраві приклади з освітньої практики; зв'язок теоретичного матеріалу з практичними завданнями, які належить вирішувати майбутньому педагогу; ясність і виразність мови; лаконічність у викладі навчального матеріалу, відмова від інтерпретації та аргументації тих положень, які тлумачення і доведення не потребують.

Список використаних джерел

1. Дубасенюк О.А. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності : монографія / О. А. Дубасенюк, Т. В. Семенюк, О. Є. Антонова. – Житомир: ЖДУ, 2003. – 193 с.
2. Котлова Л.О. Загальні вимоги до змісту та оформлення навчальних посібників та навчально-методичної літератури : метод. рекомендації / [уклад. Л. О. Котлова]. – Житомир: ЖДУ, 2014. – 56 с.
3. Розроблення освітніх програм : метод. рекомендації / за ред. В.Г. Кременя. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.